

**Lekebergs
kommun**

Datum:
2024-05-08

Reviderad:
2025-04-28

Fastställt av:
Socialnämnden

Ansvarig tjänsteperson:
Enhetschef Individ-och
familjeomsorgen
Diarienummer:
SON 23-252

Riktlinje för placering av barn

- utanför eget hem

Policy

Program

Plan

>Riktlinje

Regler

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
<i>Bakgrund.....</i>	<i>4</i>
<i>Syfte</i>	<i>4</i>
2. Rättsliga förutsättningar	4
<i>Barnets rättigheter.....</i>	<i>4</i>
<i>Närhet och identitet.....</i>	<i>5</i>
<i>Sammanhållet vårdansvar</i>	<i>5</i>
3. Placeringsformer.....	5
<i>Familjehem.....</i>	<i>5</i>
<i>Privatplacering</i>	<i>6</i>
<i>Stödboende</i>	<i>7</i>
<i>Skyddat boende.....</i>	<i>7</i>
<i>HVB (hem för vård och boende)</i>	<i>7</i>
<i>Särskilda ungdomshem</i>	<i>8</i>
4. Inför placering.....	8
<i>Utredning enligt 14 kap 2 § SoL och vårdplan.....</i>	<i>8</i>
<i>Placeringsbeslut och samtycke.....</i>	<i>9</i>
<i>Barns hälsa och skolgång.....</i>	<i>9</i>
5. Vårdens genomförande.....	10
<i>Genomförandeplan</i>	<i>10</i>
<i>Följa vården.....</i>	<i>10</i>
<i>Risker och missförhållanden</i>	<i>11</i>
<i>Råd, stöd, utbildning och annan hjälp till hemmet eller boendet</i>	<i>11</i>
<i>Umgänge.....</i>	<i>12</i>
<i>Hemlighållande av vistelseort, flyttningsförbud och utreseförbud</i>	<i>12</i>
<i>Stöd till föräldrar/vårdnadshavare med placerat barn</i>	<i>13</i>
<i>Föräldrars ersättningsskyldighet.....</i>	<i>13</i>
<i>Överflytt av placeringsärende till annan kommun.....</i>	<i>14</i>
6. Vårdens avslut och eftervård	15
<i>Planering och ansvar vid vårdens avslut</i>	<i>15</i>

<i>Upphörande av vård enligt Socialtjänstlagen (SoL)</i>	<i>15</i>
<i>Upphörande av vård enligt lag med särskilda bestämmelser om vård och unga (LVU) ..</i>	<i>16</i>
<i>Upphörande av vård enligt Lag (2024:79) om placering av barn i skyddat boende</i>	<i>16</i>
<i>Principen om återförening</i>	<i>16</i>
<i>När placerade barn blir myndiga</i>	<i>17</i>
<i>Vårdnadsöverflytt</i>	<i>17</i>

1. Inledning

Bakgrund

Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god uppväxtmiljö. Vårdnadshavare ansvarar för att barnets behov tillgodoses (6 kap. 1–2 §§ FB). Om barnets hälsa och utveckling riskeras i hemmet ska socialtjänsten agera utifrån barnets bästa.

Beslut om placering utanför hemmet baseras på en utredning enligt 14 kap. 2 § SoL. Placering ska endast ske när andra insatser i hemmet inte räcker. I första hand ska kommunens egna resurser användas. Vid akuta situationer kan socialnämnden besluta om en omedelbar insats i form av placering utanför hemmet, utan att en utredning har slutförts.

I dessa riktlinjer avses med *barn* personer under 18 år. Placering kan i vissa fall fortgå upp till 21 år. Riktlinjerna omfattar placeringar i familjehem, stödboende, skyddat boende, HVB och särskilt ungdomshem enligt SoL och LVU.

I Lekebergs kommun ska Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) placeringsstöd användas vid placering i stödboende eller HVB för att säkerställa kvalitet och identifiera eventuella brister.

Syfte

Riktlinjerna ska säkerställa en rättssäker och likvärdig handläggning av placeringar av barn utanför hemmet. De ska fungera som vägledning och stöd i det praktiska arbetet.

2. Rättsliga förutsättningar

Barnets rättigheter

Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. De ska behandlas med respekt och får inte utsättas för kränkande behandling eller kroppslig bestraffning (6 kap. 1 § Föräldrabalken, FB).

Barn som placeras utanför det egna hemmet ska få sina materiella och psykiska behov tillgodosedda samt ges möjlighet till stabila och trygga uppväxtförhållanden. De har rätt att vara delaktiga, få information och uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem, i enlighet med sin ålder och mognad (Barnkonventionen, Lag 2018:1197).

Barnets bästa ska vara vägledande i allt arbete och vara avgörande vid beslut om vård och insatser (1 kap. 5 § och 3 kap. 1 § SoL)

Barnet ska ges relevant information, ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och få dessa beaktade utifrån sin ålder och mognad i alla delar av processen (8 kap. 1 § SoL).

Socialtjänsten har ett ansvar att dokumentera hur barnet har informerats, hur barnet har kommit till tals och hur barnets åsikter har vägts in i beslut.

Närhet och identitet

Vid placering ska det i första hand övervägas om barnet kan tas omhand av en anhörig eller annan närstående, om det bedöms vara det bästa för barnet (22 kap. 1 § SoL).

Placering nära barnets hemmiljö ska eftersträvas för att upprätthålla kontinuitet i barnets liv. Hänsyn ska även tas till barnets kulturella och språkliga identitet, särskilt för barn från nationella minoriteter eller med annan etnisk bakgrund.

Undantag från närhetsprincipen kan göras om det finns behov av att begränsa umgänge, hemlighålla vistelseorten eller när barnets behov av trygghet och säkerhet motiverar det. Det är också aktuellt om föräldrarna på grund av psykisk störning eller grava missbruksproblem kommer att störa vården.

Sammanhållet vårdansvar

Den kommun som placerar ett barn i en annan kommun har fortsatt ansvar för barnets stöd- och hjälpinsatser under placeringstiden (29 kap. 2 § SoL).

Placeringskommunen ansvarar för att barnet får den utbildning det har rätt till. Insatser som är av sociala skäl bekostas av placeringskommunen, medan pedagogiska insatser bekostas av vistelsekommunen.

Utredande socialsekreterare ska bedöma om barnet har behov av särskilt stöd i skolan innan placering genomförs, så att planering kan ske i god tid.

Vid en överflyttning av ärendet till en annan kommun upphör placeringskommunens ansvar.

3. Placeringsformer

Socialnämnden ansvarar för att barn som behöver vård eller boende utanför det egna hemmet placeras i en lämplig boendeform utifrån barnets individuella behov. Placering kan ske i familjehem, stödboende, skyddat boende, hem för vård och boende (HVB) eller särskilda ungdomshem. Socialnämnden ska säkerställa att barnet får god vård under placeringen och, när det är möjligt, att kontakten med anhöriga och hemmiljön kan upprätthållas.

Familjehem

Familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran (3 kap. 2 § SoF). Innan ett barn placeras i familjehem ska socialnämnden utreda hemmet och bedöma dess lämplighet (22 kap. 2 § SoL). Barnets behov ska matchas mot familjehemmet.

Vid placering ska möjligheten att placera barnet hos en anhörig eller annan närstående övervägas, men barnets bästa ska alltid vara avgörande. Placering bör i möjligaste mån ske nära hemorten, och hänsyn ska tas till barnets kulturella och

språkliga identitet. Syskon ska om möjligt placeras tillsammans, och barnet ska ha anpassad kontakt med anhöriga utifrån sina behov. För ensamkommande barn gäller samma principer som för andra barn som placeras utanför hemmet.

Akut och tillfällig placering

Om ett barn omgående behöver placeras utanför hemmet har socialtjänsten inte alltid hunnit utreda barnets behov tillräckligt för att kunna matcha det med ett familjehem. Det kan också saknas tillgång till ett familjehem som motsvarar barnets behov. I sådana fall kan barnet placeras tillfälligt i en familj (annat enskilt hem) i väntan på att en mer långsiktig lösning fastställs.

En tillfällig placering bör inte pågå längre än fyra månader innan beslut om stadigvarande placering fattas. Om det finns särskilda skäl kan placeringen förlängas ytterligare två månader, men då ska en bedömning göras om barnet behöver fortsatt vård i familjehem eller om andra insatser är mer lämpliga. Totalt kan en tillfällig placering pågå i maximalt sex månader innan en långsiktig planering måste vara klar.

Begreppet "*stadigvarande vård och fostran*" är centralt för vilka regler som blir tillämpliga vid en placering av ett barn. Det finns ingen fastställd tidsgräns för vad som anses vara stadigvarande placering, utan detta bedöms utifrån varje enskilt fall.

Förstärkt familjehemsvård

I vissa fall placeras barn i familjehem som får konsulentstöd, så kallad förstärkt familjehemsvård. Genom det nära stödet till familjehemmet kan detta ibland vara ett alternativ till placering i HVB.

Även vid konsulentstödda familjehem ska socialnämnden utreda och godkänna det tilltänkta familjehemmet. Avtal ska upprättas både med konsultföretaget och familjehemmet. Av avtalen ska framgå att konsulentstödet ska kunna avslutas utifrån socialnämndens behovsbedömning inom ett till två år efter avtalets tecknande. Därefter ska socialnämnden ha möjlighet att ingå ett direkt avtal med familjehemmet om det bedöms fortsatt lämpligt.

Privatplacering

Socialnämnden kan genom en så kallad 'privatplacering' medverka till att ett barn får bo stadigvarande hos en annan familj, utan att det är fråga om en placering i familjehem. Privatplacering är ingen placeringsform, utan en överenskommelse mellan vårdnadshavaren och det aktuella hemmet.

Ett barn får inte utan socialnämndens medgivande tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om honom eller henne. Krav på medgivande för så kallade privatplaceringar gäller barn upp till 18 års ålder. En privatplacering ska övervägas var sjätte månad.

Medgivande krävs inte när barnet flyttar till en förälder som inte är vårdnadshavare när vårdnadshavaren har godkänt det, eller till någon annan som har vårdnaden om barnet. Medgivande är inte heller nödvändigt när det gäller ungdomar i de övre åldersskikten som lämnar föräldrahemmet för att bo hos

andra, till exempel studera på annan ort, eftersom det i de fallen inte är fråga om att barnen får stadigvarande vård och fostran i det nya hemmet.

Stödboende

Med ett stödboende avses en verksamhet som tar emot barn i åldern 16-20 år i ett eget boende med individanpassat stöd (3 kap. 1 a § Socialtjänstförordning (2001:937) SoF).

Stödboende är en placeringsform för barn och unga som bedöms kunna bo i ett eget boende med anpassat stöd och som inte har behov av sådana vård- och behandlingsformer som motiverar en placering i HVB. De är också så pass mogna och självständiga att en familjehemsplacering inte bedöms lämplig.

Barn i åldern 16-17 år får tas emot i ett stödboende endast om det finns särskilda skäl (prop. 2015/16:43 s.38-39).

Skyddat boende

Skyddat boende har i april 2024 förts in i socialtjänstlagen som en boendeinsats för den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Socialnämnden får bevilja barn placering på skyddat boende endast om barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig och som också beviljats insatsen (22 kap 5 § SoL).

Om samtycke från en av vårdnadshavarna saknas regleras detta i lagen om placering av barn i skyddat boende (LSB).

Skyddat boende erbjuder tillfällig heldygnsvistelse med individanpassat stöd. Vården ska planeras och genomföras i samråd med socialnämnden, på samma sätt som vid placering i familjehem, HVB eller stödboende. Socialnämnden ansvarar för att följa upp vården av barn och unga i skyddat boende, i enlighet med de krav som gäller för andra placeringsformer.

När ett barn har beviljats skyddat boende genom beslut från förvaltningsrätten eller som en omedelbar insats, får den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med ensam fatta beslut om:

- Hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet,
- Insatser i öppna former med anledning av placeringen i skyddat boende, samt
- Val och byte av skola eller förskola med anledning av placeringen.

HVB (hem för vård och boende)

HVB är en placeringsform för barn och unga som behöver vård, stöd eller behandling i en miljö där personal finns tillgänglig dygnet runt. Det kan handla om barn och unga med psykosocial problematik, beroendeproblematik eller andra särskilda behov som inte kan tillgodoses i familjehem eller stödboende.

Socialnämnden ansvarar för att barnets behov matchas med HVB-verksamhetens inriktning och kompetens. Placering ska endast ske om insatsen bedöms vara den mest lämpliga utifrån barnets individuella behov. En skriftlig dokumentation av bedömningen ska upprättas och finnas i barnets journal.

Vid val av HVB ska placering så långt det är möjligt ske nära barnets hemort för att underlätta kontinuitet i skolgång, hälsoinsatser och kontakt med närstående. Om det finns särskilda skäl, exempelvis skyddsbehov eller behandlingsinriktning, kan placering på annan ort övervägas.

Särskilda ungdomshem

Särskilda ungdomshem är institutioner som drivs av Statens institutionsstyrelse (SiS) och är avsedda för ungdomar som behöver vård under särskilt noggrann tillsyn. Placering sker genom tvångsvård enligt LVU (Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga) eller, i vissa fall, frivilligt enligt SoL (Socialtjänstlagen).

Ungdomar som vårdas med stöd av 3 § LVU kan vistas på både låsta och öppna avdelningar beroende på deras vårdbehov.

Ungdomar som vårdas med stöd av 2 § LVU vistas huvudsakligen på öppna avdelningar, men kan placeras på en låst avdelning om det finns särskilda säkerhetsskäl eller ett tydligt skyddsbehov.

I undantagsfall kan ungdomar vistas på särskilda ungdomshem med stöd av SoL, men detta sker endast om det är den mest lämpliga vårdformen och den unge samtycker. Om den unge är under 18 år krävs även vårdnadshavarens samtycke. Sådana placeringar kan bli aktuella när en ungdom har omfattande vårdbehov som kräver särskild tillsyn och behandlingsinsatser, men där tvångsvård enligt LVU inte är aktuellt. Ungdomar placerade enligt SoL får endast vistas på öppna avdelningar.

Särskilda ungdomshem är den mest ingripande placeringsformen och ska endast användas när andra alternativ, såsom HVB eller familjehem, inte bedöms vara tillräckliga för att möta den unges behov. Behovet av dessa institutioner tillgodoses av staten

4. Inför placering

Utredning enligt 14 kap 2 § SoL och vårdplan

Ett beslut om vård utanför hemmet vilar på en utredning enligt 14 kap 2 § SoL av barnets förhållanden och vårdbehov.

När någon behöver vårdas i ett HVB, stödboende eller familjehem ska en vårdplan enligt 9 kap 12 § SoL upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna. Vårdplanen bygger på den analys som gjorts i utredningen. Kravet gäller

både inför placeringar enligt SoL och LVU. Syftet är att klargöra målen med vården, utifrån det enskilda barnets behov. Vårdplanen som ska så långt som möjligt upprättas i samråd med vårdnadshavare och barnet eller den unge själv, beroende på ålder och mognad, och ska finnas senast samma dag placeringen genomförs.

Vårdplanen måste kunna förstås i alla delar av dem som berörs av den. Vårdnadshavaren och den som fyllt femton år bör underteckna vårdplanen så att det klart framgår att de tagit del av den och om de samtyckt till den eller inte.

Placeringsbeslut och samtycke

Ett beslut om placering enligt SoL förutsätter samförstånd. Det innebär att socialtjänsten måste vara lyhörd för vårdnadshavarens och barnets önskemål. Men det innebär inte att socialtjänsten kan tillgodose önskemål som står i strid med socialtjänstens professionella bedömning av vad som är bäst för barnet. Om det inte går att hitta en lösning i samförstånd kring valet av hem saknas i princip förutsättningar för en frivillig placering.

Föräldrar och barn ska ges den information om HVB, stödboende eller familjehem som behövs för att de ska kunna ta ställning till tilltänkt vård.

Barns hälsa och skolgång

Barn och unga som placeras har generellt en sämre hälsa än andra barn. Enligt *Lag (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet* ska socialtjänsten underrätta regionen om att ett barn ska placeras för att barnet ska få en hälsoundersökning.

En överenskommelse om hur detta går till, samt hur samverkan om barnets hälsa ska ske under placeringstiden, finns mellan Region Örebro län och länets kommuner. Överenskommelsen omfattar barn och unga 0 år till och med 20 år från placeringstillfället och under hela placeringstiden.

Placerade barn och unga har rätt till samma utbildning och skolgång som andra barn. Därför ska skolgången då det är möjligt vara obruten, alltså börja i nära anslutning till placeringen. I detta krävs samverkan mellan den tidigare skolan, socialtjänsten och den nya skolan. Skolgången ska vara anpassad efter elevens kunskapsnivå och förmåga. Ett stöd för att åstadkomma detta är SAMS, Samverkan socialtjänst skola – obruten skola för placerade barn och unga.

Vårdansvarig handläggare ska underrätta rektor om att barnet flyttar. Kontakt ska även tas med rektor, och eventuellt skolsköterska, i den förskola eller skola där barnet ska skrivas in när det är nödvändigt att skolan känner till förutsättningarna för placeringen. Detta kan ske med stöd av 10 kap. 2 § Offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

5. Vårdens genomförande

Genomförandeplan

Socialnämnden ska alltid upprätta en genomförandeplan vid vård i HVB, stödboende och familjehem (9 kap 12 § SoL). Vårdplanen fokuserar på vad som behöver göras och genomförandeplanen beskriver hur det ska gå till. Genomförandeplanen ska tydliggöra för alla berörda hur insatsen ska utföras och vilka delmål som ska uppnås. Genomförandeplanen upprättas i samband med att barnet eller den unge placeras, och revideras i samband med övervägande/omprövning av vården.

Följa vården

När barnet eller den unge placeras utanför eget hem ska en socialsekreterare utses för barnet eller den unge. Barnet eller den unge ska ha aktuella kontaktuppgifter till socialsekreteraren. Rollen som barnets eller den unges socialsekreterare innebär att handla i dennes intresse och att vara uppmärksam på dennes behov av kompletterande insatser.

Att noga följa och stödja de barn som omhändertagits för samhällsvård är en av den sociala barn- och ungdomsvårdens viktigaste uppgifter. Eftersom samhället övertar ansvaret för barnets fostran vid en placering är det, särskilt angeläget att socialtjänstens arbete med att följa vården bedrivs systematiskt och regelbundet.

Uppföljningen ska säkerställa att vården är rättssäker, trygg och utgår från barnens eller de ungas behov, med utgångspunkt från de vård- respektive genomförandeplaner som upprättats. Ett annat syfte är att inhämta underlag till överväganden och omprövningar av vården för att nämnden ska kunna avgöra om vården ska fortgå eller upphöra. Uppföljningar är också en förutsättning för att uppmärksamma eventuella missförhållanden i det hem där barnet eller den unge är placerat. Barnet / den unge har rätt till minst fyra enskilda samtal per år, vara minst två i hemmet. De kan också ske på plats som barnet eller den unge föredrar. Besöken planeras och anpassas utifrån det enskilda barnets behov, som kan se olika ut över tid.

Vården av de barn och unga som vårdas utanför eget hem ska följas främst genom:

- regelbundna personliga besök i det hem eller boende där barnet eller den unge vistas,
- enskilda samtal med barnet eller den unge,
- samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem, och
- samtal med vårdnadshavarna

Uppföljningen ska omfatta barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.

Socialnämnden är skyldig att minst var sjätte månad överväga om vård i ett annat hem än det egna, som ges med stöd av SoL eller 2 § LVU, fortfarande behövs och

hur vården bör inriktas och utformas (22 kap 13 § SoL/13 § första st LVU). Det gäller även så kallade privatplaceringar.

Har den unge beretts vård med stöd av 3 § LVU, ska socialnämnden inom sex månader från dagen av verkställighet av vårdbeslutet pröva om vård med stöd av lagen ska upphöra (13 § andra st LVU). Detta ska sedan prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövningen. Om barnet eller den unge vårdas med stöd av både 2 och 3 §§ LVU ska vården både övervägas och omprövas

Risker och missförhållanden

Socialtjänsten ska enligt 27 kap 1 § SoL ha rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda missförhållanden i verksamhet som rör barn och unga. Enligt

Upprättelseutredningen är det viktigt för att stärka skyddet för placerade barn och unga att ha framförhållning och noggrannhet i rekrytering och upphandling, att barnet tillförsäkras ett eget personligt nätverk, och ett tätt samarbete mellan de professionella som har kontakt med det placerade barnet.

När en anmälan rör barn eller unga ska socialtjänsten genast göra en bedömning av om barnet är i behov av omedelbart skydd. Om socialnämnden får kännedom om något i barnets förhållanden som kan innebära att nämnden behöver vidta någon åtgärd ska nämnden inleda en utredning enligt 14 kap 2 § SoL. Detta gäller även om barnet är placerat utanför det egna hemmet. Barnets vårdnadshavare ska, om inte särskilda skäl talar mot det, genast underrättas om att en utredning har inletts. Enligt JO måste även vaga uppgifter om att barnet kan ha utsatts för övergrepp eller andra missförhållanden bli kända för vårdnadshavaren.

Råd, stöd, utbildning och annan hjälp till hemmet eller boendet

Socialtjänsten ska i fråga om de barn som vårdas utanför eget hem lämna vårdgivare råd, stöd och annan hjälp som de behöver. (22 kap 10 § andra stycket SoL).

Vårdgivarna har till uppgift och skyldighet att följa upprättad genomförandeplan. Oavsett placeringsform är det angeläget att få till stånd ett väl fungerande samarbete mellan alla aktörer i frågor som rör själva vården, barnets umgänge med vårdnadshavare, skolgång och hälsa. Det är viktigt att samarbetet präglas av respekt för varandras roller och uppgifter.

Socialtjänsten ska tillhandahålla den utbildning som behövs för nya familjehem (22 kap 3 § andra stycket SoL). Alla familjehem ska genomgå grundutbildningen "Ett hem att växa i". Utbildningen riktar sig till alla typer av familjehem.

Stöd och handledning ska anpassas efter uppdragets svårighetsgrad och familjehemmets kompetens. Socialnämnden ska inte acceptera att familjehem undandrar sig regelbundet stöd och handledning från socialnämnden.

Umgänge

Socialtjänsten ska aktivt medverka till att barnet kan upprätthålla kontakten med sina anhöriga och andra närstående (9 kap 10 § SoL). Utformning av kontakt eller umgänge bör tydligt klargöras i genomförandeplanen och utarbetas efter barnets bästa. Det faktum att en förälder inte uttryckligen begär hjälp i umgängesfrågan fråntar inte socialtjänsten detta ansvar. Vid frivilliga placeringar spelar vårdnadshavarens inställning stor roll för hur umgänget utformas. Finns det inte ett samförstånd i stort kring umgängets omfattning och utformning saknas i princip förutsättningar för en frivillig placering.

Föräldrarnas möjligheter att upprätthålla kontakten med barnet får inte begränsas av ekonomiska förhållanden. Socialnämnden har ett särskilt lagreglerat ansvar för att återföreningen förbereds och genomförs väl. Aktivt arbete med att stimulera umgänget under vårdtiden är ett led i denna strävan. Även om en återförening ter sig omöjlig kvarstår barnets rätt till kontakt med föräldrarna.

Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vård enligt LVU kan umgänget av socialnämnden regleras utifrån beslut enligt 14 § LVU. Socialnämnden ska minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut fortfarande behövs.

Beslut kan fattas om uppmaning till drogtest för vårdnadshavare eller förälder inför umgänge vid vård med stöd av 2 § LVU (32a§ LVU).

Hemlighållande av vistelseort, flyttningsförbud och utreseförbud

Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vård enligt LVU (Lag 1990:52) kan beslut fattas om att den unges vistelseort inte ska röjas för föräldrar eller vårdnadshavare (14 § andra st LVU). Socialnämnden ska minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut fortfarande behövs.

När det gäller barn i skyddat boende (Lag 2024:79) och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med insatsen, får socialnämnden besluta att barnets vistelseort ska hållas hemlig för den vårdnadshavare som barnet inte är placerat tillsammans med samt hur barnets umgänge med den vårdnadshavaren ska utövas. För barn i skyddat boende ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om ett beslut gällande hemlighållande av vistelseort eller begränsning av umgänge fortfarande behövs.

Socialnämnden får besluta om tillfälligt flyttningsförbud, om det är sannolikt att ett flyttningsförbud behövs, och rättens beslut om flyttningsförbud inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling. Ett flyttningsförbud innebär att vårdnadshavare förbjuds att ta barnet från ett familjehem om det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling

skadas om han eller hon skiljs från hemmet. Beslutet ska underställas förvaltningsrätten. Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om tillfälligt flyttningsförbud, skall socialnämnden inom två veckor från dagen för förvaltningsrättens beslut ansöka om flyttningsförbud. Förbudet ska upphävas av socialtjänsten så snart det inte längre behövs. Socialnämnden ska minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut fortfarande behövs.

Det är obligatoriskt att överväga flyttningsförbud vid upphörande av vård av barn i familjehem.

Flyttningsförbud kan endast tillämpas vid placering i ett annat enskilt hem än det egna. Reglerna kan alltså inte tillämpas om barnet vårdas i ett HVB eller får en insats i form av stödboende. Eftersom flyttningsförbud endast kan tillämpas vid placering för stadigvarande vård och fostran kan reglerna inte heller tillämpas vid placering i jourhem.

Om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas, ska han eller hon förbjudas att lämna Sverige (utreseförbud). Socialnämnden kan fatta beslut om tillfälligt utreseförbud som därefter ska underställas förvaltningsrätten (31d§ LVU). Ansökan om utreseförbud ska göras inom fyra veckor från det att ett tillfälligt utreseförbud fastställts av förvaltningsrätten.

Stöd till föräldrar/vårdnadshavare med placerat barn

Föräldrar och barn ska ges den information om vårdformen som behövs för att de ska kunna ta ställning till tilltänkt vård. Vårdnadshavaren, och barnet om det fyllt 15 år, har som part i ärendet i regel rätt att ta del av en familjehemsutredning som är en del av det samlade beslutsunderlaget. Även barn som är yngre än 15 år kan med hänsyn tagen till ålder och mognad informeras om innehållet i familjehemsutredningen. Om barnets vistelseort ska hemlighållas för vårdnadshavarna kan familjehemsutredningen inte delges. Föräldrarna ska, om det inte är olämpligt eller vid akut placering, ges tillfälle att se HVB eller stödboendet, eller träffa familjehemsföräldrarna före placeringen av barnet

Socialnämnden ska lämna vårdnadshavare och föräldrar till barn som placerats utanför hemmet råd, stöd och annan hjälp som de behöver (22 kap 10 § första stycket SoL). Det är barnets behov som ska vara utgångspunkten. Stöd till föräldrarna avlastar barnet ansvar och gynnar barnets identitetsutveckling.

Föräldrars ersättningsskyldighet

I 7 kap 1 § Föräldrabalken regleras föräldrars underhållsskyldighet för sina barn. Föräldrar är försörjningsskyldiga till dess barnet fyller 18 år eller så länge barnet går i skola, dock längst till barnet fyller 21 år.

Den som är förälder till ett barn som är placerat på ett HVB (hem för vård eller boende), i ett familjehem eller liknande, är skyldig att bidra till kostnaden för

placeringen (31 kap 3 § SoL). Det gäller både för placeringar enligt Socialtjänstlagen (SoL) och enligt Lagen om vård av unga (LVU).

Ersättningsskyldigheten gäller oberoende om föräldern är vårdnadshavare för barnet eller inte. Beräkningen ska göras för vardera förälder, även om de bor tillsammans.

Föräldrar är skyldiga att i skälig utsträckning bidra till kommunens kostnader när ett barn under 18 år får vård utanför det egna hemmet.

Hur mycket föräldern ska betala beror på årsinkomst och antal barn.

Det belopp som var och en av föräldrarna ska bidra med får inte överstiga det som motsvarar högsta underhållstödsbeloppet.

Den som är i regel förälder som står för kostnaderna för de resor som han eller hon gör för att träffa barnet. Om föräldern inte har råd ska i första hand kontakt tas med handläggare för ekonomiskt bistånd.

Föräldrarna ska få ett skriftligt beslut där det framgår enligt vilket lagrum kravet sker samt det belopp som ska betalas och hur betalningen ska ske. Nämndens beslut om vad en förälder ska betala är inte möjligt att överklaga med förvaltningsbesvär.

Överflytt av placeringsärende till annan kommun

Ett ärende som avser vård eller någon annan åtgärd i fråga om en enskild person kan flyttas över till en annan kommun (29 kap 10 § SoL).

En kommun som anser att ett ärende ska flyttas över ska begära det hos den andra kommunen. En begäran enligt andra stycket ska vara skriftlig. Den andra kommunen ska skriftligen och utan dröjsmål meddela sin inställning.

Ärendet ska flyttas över om den som berörs av ärendet har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt.

Om berörda kommuner inte är överens om att flytta över ärendet eller om den andra kommunen inte har svarat skriftligt inom en månad, får den kommun som har begärt överflyttning ansöka om överflyttning hos IVO (Inspektionen för vård och omsorg) enligt 29 kap 11 § SoL.

6. Vårdens avslut och eftervård

Planering och ansvar vid vårdens avslut

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för att värna kontinuitet i vården från förberedelser till utslussning och eftervård.

Enligt 7 kap. 3 § SOSFS 2012:11 bör genomförandeplanen i god tid innan vården upphör kompletteras med uppgifter om hur barnet eller den unge ska förberedas för tiden efter att placeringen i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende har avslutats.

Vid avslut av vård är det viktigt att socialnämnden med framförhållning, gärna ett år i förväg, planerar och vidtar åtgärder för att underlätta för barnet eller den unge att återvända hem eller flytta till eget boende.

Ansvaret att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet har upphört omfattar alla barn och unga, oberoende av ålder, som har varit placerade i familjehem, stödboende eller HVB (eftervård). Ansvaret ligger enligt det sammanhållna vårdansvaret hos placerande nämnd.

Det är i första hand placeringskommunen som initialt har ansvaret för att tillgodose barns behov av särskilt stöd efter avslutad placering. Hur länge placeringskommunen ska ha kvar sitt ansvar får bestämmas från fall till fall, med utgångspunkt från nu gällande bestämmelser om ansvarsfördelningen mellan bosättningskommun och vistelsekommun.

Om barnet efter placeringen ska återvända till det egna hemmet, bör nämnden tillgodose vårdnadshavarens behov av stöd i föräldrarollen.

Det är obligatoriskt att överväga flyttningsförbud vid upphörande av vård av barn i familjehem (22 kap 16 § SoL, 13b § LVU).

Upphörande av vård enligt Socialtjänstlagen (SoL)

Vård enligt SoL bygger på frivillighet och upphör vanligtvis i samförstånd mellan barnet (kopplat till barnets ålder och mognad), vårdnadshavaren och socialtjänsten.

Socialnämnden är skyldig att minst var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs. Vården ska avbrytas om behovet av vård har upphört.

Vården ska även upphöra om vårdnadshavaren eller barnet, om denne fyllt 15 år, begär det. Om socialnämnden bedömer att det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas om denne flyttar hem igen kan det bli aktuellt att överväga om det finns förutsättningar för vård enligt LVU.

Om det fortfarande finns ett vårdbehov när barnet fyller 18 år, ansöker den unge om bistånd och ett nytt beslut om den fortsatta vården fattas. Se nedan.

Upphörande av vård enligt lag med särskilda bestämmelser om vård och unga (LVU)

Vård som ges med stöd av LVU ska upphöra när den inte längre behövs. Vård med stöd av 2 § LVU, ska upphöra senast när barnet fyller 18 år. Vård enligt 2 § LVU får inte upphöra förrän omständigheterna har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt (21§ LVU). Socialnämnden kan besluta om att uppmana vårdnadshavare till drogtest inför prövning av om vård med stöd av 2 § LVU ska upphöra (32b§ LVU).

Vård som har beslutats med stöd av 3 § LVU, ska upphöra senast när den unge fyller 21 år. Till skillnad från vård enligt 2 § LVU upphör inte vården då den unge fyller 18 år om behovet av vård enligt LVU kvarstår.

Socialnämnden är skyldig att minst var sjätte månad ompröva vården. Vården ska avbrytas om behovet av vård har upphört.

Inför att vården ska upphöra är socialnämnden skyldig att noga förbereda barnets återförening med förälder/föräldrar. Om det fortfarande finns ett vårdbehov när barnet fyller 18 år kan den unge ansöka om fortsatt vård utanför eget hem. I sådana situationer fattas ett nytt beslut om den fortsatta vården enligt SoL.

Om vårdnadshavaren eller barnet, om denne fyllt 15 år, begär att vård enligt LVU ska upphöra utreds frågan enligt 11 kap 1 § SoL.

Det är obligatoriskt att följa upp barnets situation när tvångsvården upphör och barnet är under 18 år (21b§ LVU).

Upphörande av vård enligt Lag (2024:79) om placering av barn i skyddat boende

Om ett barn är placerat i ett skyddat boende enligt Lag (2024:79) om placering av barn i skyddat boende ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om insatsen ska fortsätta.

När det inte längre finns skäl för en insats enligt 3 kap, ska socialnämnden besluta att den ska upphöra.

Principen om återförening

Utgångspunkten när ett barn placeras utan för hemmet utan sina föräldrar är att barnet ska återförenas med sina föräldrar så fort målet med insatsen är uppnått.

Förhållandena i ett enskilt fall kan dock vara sådana, att en återförening inte bedöms vara till barnets bästa.

En uttalad begränsning i principen om återförening har gjorts genom lagbestämmelsen om överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrar. Bestämmelsen syftar till att säkerställa att barnets bästa, utifrån barnets behov av

en stabil och trygg uppväxt tas tillvara när barnet har vistats lång tid i ett familjehem och fått en anknytning till familjehemsföräldrarna.

I vissa fall kan både vårdnadsöverflytt och adoption vara aktuellt för ett familjehem.

När placerade barn blir myndiga

Biståndsbeslut gällande placering enligt SoL upphör formellt när barnet fyller 18 år. Detta gäller även vid vård enligt 1 § andra stycket och 2 § LVU, så kallade miljöfall. Gruppen unga som lämnar vården för att etablera sig i vuxenlivet på egen hand har i olika sammanhang uppmärksammats som en sårbar grupp.

När den unge fyllt 18 år är det han/hon själv som vid behov ansöker om fortsatt bistånd enligt SoL i form av boende/placering i familjehemmet. Bistånd beviljas så länge den unge går i gymnasiet. Ett nytt biståndsbeslut måste fattas och en ny vårdplan upprättas. Den särskilda tillsynen över vården enligt 22 kap 8 § SoL faller bort när vården övergår till vuxenplacering. Socialtjänstens skyldighet att följa familjehemsvården gäller även efter det att placeringen övergått till en vuxenplacering. Placeringskommunen fortsätter att ha ansvaret för den unge.

Vad gäller vård enligt 1 § andra stycket och 3 § LVU, så kallade beteendefall, upphör vården inte nödvändigtvis då den unge fyller 18 år. Vård enligt detta lagrum pågår så länge behov föreligger, dock längst tills dess att den unge fyllt 21 år.

Förberedelse för utslussning från familjehemmet ska påbörjas i god tid i samverkan med berörda myndigheter och verksamheter. Under en övergångsperiod från familjehemmet tills det att den unge kan klara sig själv, behövs insatser från den placerande socialtjänstens sida. Det kan röra sig om såväl personligt stöd, hemutrustning eller ekonomiskt bistånd i avvaktan på inkomster eller studiemedel.

Om den unge efter avslutade gymnasiestudier bor kvar i (familje)hemmet trots att grund för placering inte längre föreligger ska socialtjänsten vara behjälplig i kontakt med socialtjänsten på orten där den unge bor. I dessa fall kan den unge behöva hjälp med kostnader för hyresdel och uppehälle.

Vårdnadsöverflytt

Socialnämnden är skyldig att särskilt överväga om det finns skäl att flytta över vårdnaden till familjehemsföräldrarna när barnet varit placerat i samma familjehem i två år. Därefter ska frågan övervägas årligen. (22 kap 14 § SoL samt 13c § LVU.)

För vissa barn kan det bli aktuellt att överväga vårdnadsöverflyttning i ett tidigare skede än efter två års placeringstid.

När familjehemsföräldrarna blir barnets nya vårdnadshavare upphör familjehemsplaceringen. Det innebär att nämndens ansvar att noga följa vården av barnet liksom kravet på att överväga respektive ompröva vården bortfaller.

De särskilt förordnade vårdnadshavarna har inte någon försörjningsskyldighet för barnet till skillnad från barnets biologiska föräldrar. Om vårdnaden av ett barn har flyttats över till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare som barnet tidigare varit familjehemsplacerad hos, får kommunen fortsätta att betala dessa vårdnadshavare skälig ersättning. De nya vårdnadshavarna har dock rätt till underhållsbidrag, underhållsstöd, barnbidrag och eventuell barnpension. Detta görs i enlighet med SKR:s riktlinjer. Ersättning efter att barnet fyllt 18 år bör följa föräldrabalkens regler. Om den unge går i skola eller återupptar skolgången efter 18 år gäller avtalet tills dess den unge slutat skolan, dock längst till dess den unge fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

Båda föräldrarna är fortsatt underhållsskyldiga även om vårdnaden har överflyttats till andra personer. Barnet ska ha rätt till umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med. Barnets föräldrar har ett gemensamt ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med så långt möjligt tillgodoses. Särskilt förordnade vårdnadshavare har ett motsvarande ansvar.

Vid en överflyttning av vårdnaden ska socialnämnden ge särskilt förordnade vårdnadshavare råd och stöd. Råd och stöd ska ges av socialnämnden i den kommun som beslutat om familjehemsplaceringen om särskilt förordnade vårdnadshavare begär det. Insatser som är riktade till det enskilda barnet ska vanligtvis, enligt reglerna om ansvarig kommun, ges i den kommun där barnet är bosatt.